

COVID ZAMĚSTNANOST CIZINCŮ V PRAZE V ROCE 2020 NESNÍŽIL

Úvod

Podle celkových čísel epidemie koronaviru trh práce v hlavním městě Praze a také v České republice do konce roku zasáhla sice zřetelně, ale zatím nijak katastroficky. Máme na mysli vývoj vyjádřený v absolutních i relativních údajích o pracovních silách mezinárodně srovnatelnými ukazateli. O jedno procento (o 1,2 % na 4,0 %) vzrostl za celou ČR ukazatel podílu nezaměstnaných (zjišťovaný podle počtu evidovaných uchazečů na úřadech práce). Podle metodiky Evropské unie (Eurostatu) si Česká republika stále drží první místo s nejnižší mírou (obecné) nezaměstnanosti v EU (prosinec 2020 - ČR 3,1 %, EU 7,5 %, Eurozóna 8,1 %).

Rozsáhlá podpora státu, např. formou programu Antivirus, otupila ostří dopadu úbytku tržní poptávky na zaměstnanost. Nemohla samozřejmě vyřešit problémy desetitisíců lidí, ať již pendlerů nebo sezónních pracovníků resp. dalších, pro které epidemiologická situace znamenala nebo znamená velké problémy při uplatnění na trhu práce. Proto, posuzováno z hlediska vývoje pouze v rámci území ČR, je situace méně příznivá. Počet uchazečů o zaměstnání se zvýšil do konce roku 2020 o cca 75 tisíc osob (273 tis. tzv. dostupných uchazečů), tj. o plnou 1/3 oproti počátku roku.

Celkový vývoj na trhu práce v Praze byl však o poznání horší. Je však nutno zdůraznit, že některé hodnoty vývojových ukazatelů ovlivňují velmi nízké (tj. mimořádně příznivé) výchozí stavy, a to zejména při mezinárodním srovnání unijních regionů. Počet evidovaných uchazečů o zaměstnání na úřadech práce v hlavním městě vzrostl během roku 2020 o cca 14 tisíc (na 30 tisíc osob), tj. o plných 80 %. Ukazatel odvozený od tohoto počtu - podíl nezaměstnaných - vzrostl v Praze výrazně rychleji než byl průměr ČR (Praha - z 1,9 % na 3,5 %) a výrazně se průměru ČR přiblížil (4,0 %)! Rovněž v případě mezinárodního ukazatele propočítávaného dle metodiky Eurostat - míry (obecné) nezaměstnanosti - bylo zvýšení v hlavním městě nad republikovým průměrem (ze 1,3 % na 2,8 %) a Praha se téměř srovnala s průměrem ČR (tj. 3,1 % v prosinci 2020).

Poznámka:

Tato analýza vychází z údajů databází několika veřejných zdrojů, doplněný vlastním podrobnějším tříděním a zpracováním. Nezachycuje např. osoby, které hledají práci mimo oficiální evidenci vedenou úřady práce, např. prostřednictvím agentur, inzerce apod. Počty těchto osob nejsou marginální, zejména ve své struktuře, ale z hlediska celkového rozsahu pražského trhu práce tvoří jen malou část. Uvedené základní údaje jsou proto vstupní informací pro hlavní cíl analýzy, to je posouzení vývoje jedné ze specifických složek zdrojů pražské pracovní síly - cizinců. Předpokládá se, že celkový i strukturální přehled trhu práce na území Prahy bude součástí podrobnějšího rozboru připravovaného v rámci programu analytických prací IPR/SSP.

Zaměstnanost cizinců na území hl. m. Prahy

Cizinci v Praze tvoří již téměř 30 % celkového počtu zaměstnaných! Vývoj cizinecké složky zaměstnanosti v roce 2020 byl dokonce o něco příznivější, než celkový vývoj zaměstnanosti na území Prahy! Výrazný trend růstu počtu cizinecké populace, jako zdroje pro pražský trh práce z minulých let, sice nepokračoval, ale vývoj potvrdil stálou přitažlivost pražského trhu práce pro zahraniční pracovní sílu. **Údaje z pražských úřadů práce a živnostenských úřadů ukazují, že v době koronavirové, tj. od počátku do konce 2020 došlo, přes dílčí výkyvy v průběhu tohoto období, k celkové stabilitě (minimálnímu nárůstu) počtu zaměstnaných cizinců!** A to jak ve skupině zaměstnanců, evidovaných ve statistikách Ministerstva práce a sociálních věcí, tak i podnikatelů uvedených v databázích Ministerstva průmyslu a obchodu. V Praze dosáhl celkový absolutní přírůstek ve sledovaném období 2,6 tisíce osob s cizí státní příslušností (v celé České republice dokonce 26 tisíc).

Pracující cizinci – souhrn (zaměstnanci a podnikatelé)

Tabulka č. 1

Počet zaměstnaných cizinců na území Prahy, leden - prosinec 2020, souhrn */

Zaměstnanci	1_2020	9_2020	12_2020	Vývoj v r. 2020 v %
Celkem EU	117 137	117 834	117 399	100,2
Celkem Ostatní	88 575	91 104	88 535	100,0
Celkem cizinci	205 712	208 938	205 934	100,1
Podnikatelé	12_2019	9_2020	12_2020	
EU celkem	14 408	15 292	15 568	108,1
Ostatní země celkem	22 837	23 954	24 084	105,5
Cizinci celkem	37 245	39 246	39 652	106,5
Pracující celkem				
EU celkem	131 545	133 126	132 967	101,1
Ostatní země celkem	111 412	115 058	112 619	101,1
Cizinci celkem	242 957	248 184	245 586	101,1

*/ zaměstnanci od 31. 1. do 30. 12. 2020; podnikatelé od 31. 12. 2019 do 30. 12. 2020

Zdroj: MPSV a MPO

Celkové zvýšení počtu zaměstnaných cizinců překročilo v roce 2020 v Praze 1 %. Zřetelnější byl nárůst u skupiny podnikatelů (?), a to především v případě občanů zemí EU a zemí s obdobným statutem (Švýcarsko, Lichtenštejnsko, Velká Británie, Island). Toto celkem překvapující zjištění kladného růstu by bylo dobré blíže specifikovat ilustrací vývoje podle odvětvové struktury. Bohužel taková data průběžně nejsou ve veřejných databázích zatím k dispozici. Je však pravděpodobné, že strukturální vývoj byl do jisté míry determinován sezónností a právě i časově omezenými podporami a dalšími vlivy. Některé základní závěry lze však z údajů učinit: jednak, že **roste (trvá) stabilita cizinců na trhu práce, neboť (právě proto) roste stabilizace jejich pobytu** (především růst trvalého pobytu cizinců s občanstvím z

tzv. 3. zemí, tj. mimo zemí EU) a jednak, že jejich **adaptibilita a tedy flexibilita je velmi vysoká**, neboť jejich profesní působnost není (nebyla) pohyby v oborové struktuře poptávky po pracovní síle výrazněji nepříznivě ovlivněna. Navíc zřejmě jejich nároky vůči zaměstnavatelům jsou v době obtížných podmínek podnikatelského prostředí konkurenceschopnější než u velké části tuzemské pracovní síly.

Tabulka č. 2

Země s největším počtem zaměstnaných občanů na území Prahy, k 31. 12. 2020

Země	Zaměstnanci	Podnikatelé	Zaměstnaní celkem	Podíl ve skupině zemí v %	Podíl ze zaměstnaných celkem v %
Země EU					
Slovensko	70 195	8 003	78 198	58,8	31,8
Rumunsko	8 183	992	9 175	6,9	3,7
Bulharsko	7 006	836	7 842	5,9	3,2
Polsko	5 694	533	6 227	4,7	2,5
Maďarsko	4 295	578	4 873	3,7	2,0
Itálie	3 287	683	3 970	3,0	1,6
Velká Británie	3 263	1 100	4 363	3,3	1,8
Francie	3 171	507	3 678	2,8	1,5
Německo	2 440	557	2 997	2,3	1,2
Španělsko	1 852	359	2 211	1,7	0,9
Nizozemsko	1 193	136	1 329	1,0	0,5
Ostatní EU	6 820	1 284	8 104	6,1	3,3
Celkem EU	117 399	15 568	132 967	100,0	54,1
3. země					
Ukrajina	49 414	11 382	60 796	54,0	24,8
Rusko	10 517	2 487	13 004	11,5	5,3
Vietnam	2 809	4 143	6 952	6,2	2,8
Čína	2 295	181	2 476	2,2	1,0
Kazachstán	2 278	415	2 693	2,4	1,1
Indie	1 714	113	1 827	1,6	0,7
Bělorusko	1 699	376	2 075	1,8	0,8
Spojené státy	1 610	1 224	2 834	2,5	1,2
Moldávie	1 317	307	1 624	1,4	0,7
Uzbekistán	1 007	298	1 305	1,2	0,5
Srbsko	950	219	1 169	1,0	0,5
Turecko	941	109	1 050	0,9	0,4
Ostatní	11 984	2 830	14 814	13,2	6,0
Celkem 3. země	88 535	24 084	112 619	100,0	45,9
Cizinci celkem	205 934	39 652	245 586		100,0

Zdroj: MPSV a MPO

Ve skupině zemí Evropské unie (společně se zeměmi s podobným statutem) jsou na pracovním trhu v Praze zastoupeny státní příslušníci ze 31 zemí a z tzv. 3. zemí je zastoupeno 150 zemí (!), zejména ve formě zaměstnanců.

Zatímco v případě skupiny zaměstnanců převažují občané ze zemí Evropské unie ještě více než sumární průměr za obě formy zaměstnávání (podíl činí 57 % celé cizinecké aktivní pracovní síly – zaměstnanců), ve skupině podnikatelů naopak je výrazně větší podíl za osoby ze státní příslušností ze 3. zemí (60 %). Početnost podnikajících osob v této skupině však může ovlivňovat rozdílnost důvodů tohoto pracovního zařazení. Celkově však stále občané zemí EU a země s obdobným statutem na trhu práce převyšují počty zaměstnaných z ostatních zemí (3. zemí), neboť se jejich podíl pohyboval na konci roku 2020 kolem 55 %.

Země s největším počtem zaměstnanců se řadí mezi největší zdroje i u skupiny podnikatelů. Ve skupině zemí EU jednoznačně dominuje Slovensko a obdobně i ve skupině 3. zemí Ukrajina, jejichž podíl ve skupině dle politicko-teritoriálního třídění překračuje výrazně polovinu všech pracujících ve svých geopolitických skupinách. Oba státy v součtu pak představují více než 55 % všech zaměstnaných cizinců na území Prahy.

Pracující cizinci - zaměstnanci (evidence Ministerstva práce a sociálních věcí)

Celkový absolutní nárůst cizinců-zaměstnanců byl v roce 2020 zcela minimální, zejména ve srovnání s růstem v minulých letech. Přesto svědčí o nedostatečnosti tuzemských zdrojů pracovní síly v některých regionech republiky (resp. profesích a oborech) a z toho vyplývající trvalý silný poptávek po zahraniční pracovní síle na pražském (i mimopražském) trhu práce a tak možnosti jejího dlouhodobého uplatnění. Platí to o obou geopolitických skupinách zemí - Evropské unie i 3. zemí. A to i v období, která je pro migraci pracovních sil i pro celkovou nabídku pracovních příležitostí velmi komplikovaná.

Tabulka č. 3

Země s největším počtem státních příslušníků - zaměstnanců na trhu práce v roce 2020, Praha, vývoj a podíly ve 12/2020

Země	1/2020	12/2020	rozdíl	Index 2020	Podíl ve skupině v %	Podíl na celku v %
Slovensko	69 988	70 195	207	100,3	59,8	34,1
Rumunsko	8 107	8 183	76	100,9	7,0	4,0
Bulharsko	6 983	7 006	23	100,3	6,0	3,4
Polsko	5 703	5 694	-9	99,8	4,9	2,8
Maďarsko	4 220	4 295	75	101,8	3,7	2,1
Itálie	3 296	3 287	-9	99,7	2,8	1,6
Velká Británie	3 297	3 263	-34	99,0	2,8	1,6
Francie	3 194	3 171	-23	99,3	2,7	1,5
Německo	2 459	2 440	-19	99,2	2,1	1,2

Španělsko	1 856	1 852	-4	99,8	1,6	0,9
Holandsko	1 202	1 193	-9	99,3	1,0	0,6
Ostatní EU	6 832	6 820	-12	99,8	5,8	3,3
Celkem EU	117 137	117 399	262	100,2	100,0	57,0
Ukrajina	48 079	49 414	1 335	102,8	55,8	24,0
Rusko	10 785	10 517	-268	97,5	11,9	5,1
Vietnam	2 754	2 809	55	102,0	3,2	1,4
Čína	2 391	2 295	-96	96,0	2,6	1,1
Kazachstán	2 327	2 278	-49	97,9	2,6	1,1
Indie	1 867	1 714	-153	91,8	1,9	0,8
Bělorusko	1 660	1 699	39	102,3	1,9	0,8
Spojené státy	1 693	1 610	-83	95,1	1,8	0,8
Moldávie	1 348	1 317	-31	97,7	1,5	0,6
Uzbekistán	1 101	1 007	-94	91,5	1,1	0,5
Turecko	977	950	-27	97,2	1,1	0,5
Srbsko	980	941	-39	96,0	1,1	0,5
Ostatní 3. země	12 613	11 984	-629	95,0	13,5	5,8
Celkem 3. země	88 575	88 535	-40	100,0	100,0	43,0
Celkem cizinci	205 712	205 934	222	100,1		100,0

Zdroj: MPSV

U žádné země (v obou skupinách) nebyl zaznamenán nějaký kritický mimořádný nárůst resp. pokles. Jedinou zřetelnější změnou je navýšení počtu pracovníků z Ukrajiny, odpovídající však předchozímu trendu u této země. Celkový přírůstek zajišťovala skupina zemí EU, difference jsou ale zanedbatelné.

Ve skupině zemí EU (zvýšení celkem o 262 pracovních sil) stojí za zmínku, že vedle Slovenska (zaznamenán určitý další nárůst), jehož občané - zaměstnanci tvoří zcela dominantně plných 60 % zdrojů této formy zaměstnávání, došlo k malému zvýšení i u dalších zemí bývalého socialistického bloku. Na konci roku tak tyto státy tvoří již celkem více než 80 % zaměstnanců z EU. (Zejména podíl Rumunska a Bulharska se v několika minulých letech zvyšoval nadprůměrným tempem.) U ostatních – západoevropských zemí EU – je zřetelná víceletá stabilizace absolutních počtů (v roce 2020 minimální pokles), tzn. i určitý relativní pokles na celkovém počtu.

Ve skupině 3. zemí dominuje s obdobně výraznou převahou Ukrajina, jejíž pracovní zdroje pro Prahu v prosinci 2020 dosahují téměř 50 tisíc osob – zaměstnanců (v průběhu roku byla hranice 50 tisíc na nějakou dobu dokonce překročena; roční saldo příchodů a odchodů, resp. nárůst 1,3 tisíce osob se jeví, vzhledem k vývoji podmínek pracovní migrace, jako celkem vysoký a potvrzuje se tak zájem pražského trhu práce jak na straně podnikatelů -

zaměstnavatelů, tak i na straně osob s ukrajinskou státní příslušností). Na druhém místě je Rusko s již více než 10 tisíci státními příslušníky s pozicí zaměstnanců (v minulých letech rychlý nárůst). Pro občany zemí býv. SSSR pražský trh práce poskytuje v této formě pracovního zapojení okolo 75 tisíc pracovních příležitostí (tj. 85 % z této skupiny a formy zaměstnávání).

Pokles v případě Ruska i relativně největší pokles v případě Indie bude třeba sledovat v dalším období.

Pracující cizinci - podnikatelé (Evidence Ministerstva průmyslu a obchodu)

Zvýšení počtu cizineckých podnikatelů evidovaných MPSV (osoby se živnostenským oprávněním) téměř ve výši 2,5 tis. osob, bylo absolutně i relativně progresivnější než u skupiny zaměstnanců a Index růstu počtu podnikatelů dosáhl hodnoty 106,5 %. (To je v období s prezentovaným výrazným útlumem podnikatelské činnosti a problémech s provozováním velké skupiny podnikatelských činností zajímavým zjištěním. Vzhledem k různým formám podnikatelských forem fyzických osob to však vyžaduje bližší analýzu. Některé informace k podrobnějšímu rozboru ale zatím absentují. Z hlediska celkového posouzení vývoje lokálního - pražského - trhu práce představuje tato skupina zaměstnaných výraznou menšinu - cca 1/6.)

V podstatě rovnocenně vzrostl počet podnikatelů u obou sledovaných skupin – EU a 3. zemí, což znamenalo o několik procentních bodů větší progresi růstu u žen EU (téměř 109 %). Byla v podstatě zachována relace celkového počtu podnikatelů 40 : 60 ve prospěch podílu 3. zemí.

Tabulka č. 6

Země s největším počtem státních příslušníků - podnikatelů na území Prahy, vývoj leden-prosinec 2020

	12_2019	12_2020	Rozdíl	Index	Podíl ve skupině v %	Podíl na celku v %
Slovensko	7 441	8 003	562	107,6	51,4	20,2
Velká Británie	1 056	1 100	44	104,2	7,1	2,8
Rumunsko	850	992	142	116,7	6,4	2,5
Bulharsko	814	836	22	102,7	5,4	2,1
Itálie	648	683	35	105,4	4,4	1,7
Maďarsko	488	578	90	118,4	3,7	1,5
Německo	521	557	36	106,9	3,6	1,4
Polsko	494	533	39	107,9	3,4	1,3
Francie	463	507	44	109,5	3,3	1,3
ostatní EU	1 633	1 779	146	108,9	11,4	4,5
EU celkem	14 408	15 568	1 160	108,1	100,0	39,3

Ukrajina	10 637	11 382	745	107,0	47,3	28,7
Vietnam	4 153	4 143	-10	99,8	17,2	10,4
Rusko	2 246	2 487	241	110,7	10,3	6,3
Spojené státy	1 273	1 224	-49	96,2	5,1	3,1
Kazachstán	389	415	26	106,7	1,7	1,0
Bělorusko	359	376	17	104,7	1,6	0,9
Uzbekistán	280	298	18	106,4	1,2	0,8
Ostatní 3. země	3 500	3 759	259	107,4	15,6	9,5
3. země celkem	22 837	24 084	1 247	105,5	100,0	60,7
Podnikatelé Praha celkem	37 245	39 652	2 407	106,5		100

Zdroj: MPO

V obdobných proporcích vzrostl počet i u zemí s největším počtem podnikatelů, tj. Slovensko a Ukrajina. Nad průměrným tempem růstu se v případě skupiny zemí EU umístilo výrazněji Rumunsko a Maďarsko a ve skupině 3. zemí pak Rusko.

Poznámka: Rozsah ekonomické aktivity jak celku, tak podle struktury pohlaví ve vazbě na celkové počty populace jednotlivých zemí žijících v Praze (České republice) není obsažen v této stručné analýze, ale měl by být předmětem návazných analytických prací. Její součástí bude i vztah mezi druhy pobytu a zaměstnáním, který se u jednotlivých zemí může odlišovat – např. Slovensko, kdy počet zaměstnaných výrazně překračuje počty přihlášených státních příslušníků této země k trvalému pobytu.

Shrnutí:

- Za období roku 2020 sice trend růstu cizinecké populace zaměstnané na území Prahy celkově sice takové progresivity jako v předchozích letech nedosáhl, přesto se ve sledovaném období (tj. koronavirové epidemie) zvýšil počet zaměstnaných cizinců v Praze o více než 2,5 tisíce osob, tj. o 1,1% (v ČR dokonce téměř o 26 tisíce pracujících cizinců, tj. o 3,4 %).
- U skupiny zaměstnanců (evidovaných MPSV dle údajů úřadů práce) došlo k nárůstu na území Prahy jen v minimálním rozsahu - o cca 200 cizinců, u skupiny podnikatelů (evidovaných MPO dle živnostenských úřadů) bylo zvýšení absolutně i relativně podstatně vyšší - o 2,4 tisíce cizinců, tj. o 6,5 %.
- Na konci roku 2020 bylo evidováno v Praze celkem více než 245 tis. pracujících cizinců (245,6 tis. osob), z toho 206 tis. jako zaměstnanci a 39,7 tis. jako podnikatelé - držitelé živnostenského oprávnění).

- Trvá převaha občanů zemí Evropské unie a zemí s obdobným statutem (např. Švýcarsko, Velká Británie, Island) na celkovém počtu zaměstnaných cizinců - 133 tisíc osob, tj. podíl 54 %.
- Ve skupině zaměstnanců výrazně převažují občané zemí Evropské unie s 57 %, naopak ve skupině podnikatelů s podílem 61 % převažují osoby s občanstvím tzv. 3. zemí.
- Mezi zeměmi EU zcela dominují občané Slovenska - více než 78 tis., na dalších místech jsou země býv. soc. bloku - Rumunsko (9,2 tis.), Bulharsko (7,8 tis.) Polsko (6,2 tis.) a Maďarsko (4,9 tis.), tzn. plných 80 % pracovních příležitostí využívaných pracovními silami ze zemí EU.
- V rámci skupiny 3. zemí dle očekávání je bez konkurence počet osob se státní příslušností Ukrajiny (60,8 tisíce osob, tj. 54 % všech zaměstnaných státních příslušníků z této skupiny zemí). Na druhém místě Rusko - 13 tisíc a následuje Vietnam - 7 tisíc osob.
- Občané Slovenska a Ukrajiny překračují výrazně polovinu všech zahraničních zdrojů trhu práce v Praze (téměř 57 %). Obdobná dominance těchto zemí je patrná v obou skupinách podle formy zaměstnávání (zaměstnanci i podnikatelé).
- Vývoj počtu zaměstnaných cizích státních příslušníků v období ledem - prosinec 2020 nebyl u žádného státu mimořádný. Jednoznačně největší však byl nárůst občanů z Ukrajiny - 2,1 tisíce osob, což představuje více než 80 % celkového přírůstku zaměstnané cizinecké populace.
- **V průběhu roku 2020 sice došlo k některým meziměsíčním výkyvům, které odrážely změny v pravidlech pobytu a možnostech ekonomiky při zaměstnávání cizinců v období pandemie, přesto nedošlo k poklesu počtu zaměstnaných cizinců v Praze, ale naopak k určitému zvýšení a poptávka po cizinecké pracovní síle i v tomto období potvrdila jejich význam pro pražský trh práce (ekonomickou základnu Prahy).**

Ing. Jiří Mejstřík, SRM - KAP, leden/únor 2021